

Mottagare
Regionstyrelsen

Uppdrag. Analys av regeringsuppdraget till Trafikverket

Förslag till beslut

- Uppdraget anses vara slutrapporterat.

Sammanfattning

Trafikverket fick den 12 februari 2026 i uppdrag att utreda olika alternativ för upphandlingen av färjetrafiken till och från Gotland från 2035 (LI2023/00657 LI2026/00277). Uppdraget innefattar utredning av två organisatoriska alternativ för nästa upphandling: sammanhållen upphandling av fartyg och drift respektive statligt ägda fartyg med upphandlad drift. Trafikverket ska även beskriva hur biljettpriser påverkas av omvärldsfaktorer, beskriva vilka möjligheter som ges för att inom ramen för avtalet påverka biljettpriser under pågående avtalsperiod samt beakta förutsättningar för hur prissättningen av privata fordon kan göras mer attraktiv.

Regionstyrelsen gav den 1 september, 2026, § 306, regiondirektören i uppdrag att analysera regeringsuppdraget, samt att till regionstyrelsens arbetsutskotts sammanträde den 1 oktober ta fram en process för hur Region Gotland ska arbeta med frågan fram till årsskiftet. I tjänsteskrivelsen återrapporteras uppdraget med ett förslag till process för höstens arbete, liksom en analys av regeringsuppdraget. Regionstyrelseförvaltningen bedömer

- att det avseende den del av uppdraget som rör organisatoriska alternativ finns skäl att invänta den fördjupade analysen innan Region Gotland eventuellt tar ställning till vilket alternativ som är att föredra,
- att Region Gotland inom ramen för regeringsuppdraget även fortsättningsvis måste lyfta vikten av en färjetrafik som möjliggör för människor att bo, leva och verka på Gotland, eftersom det ingår i Trafikverkets uppdrag att *”väga samman behovet av snabba förbindelser med färjetrafikens miljö- och klimatpåverkan och bedöma hur det påverkar kostnaderna för kommande avtal”*,
- att det finns en öppning för Region Gotland att ge fortsatta inspel till regeringsuppdraget om möjlig utformning av en svensk vägprismodell genom skrivningen i regeringsuppdraget att Trafikverket ska *”beakta förutsättningar för hur prissättningen av privata fordon inför kommande upphandling kan göras mer attraktiv.”*

att Region Gotland bör lämna ett skriftligt inspel till utredningen samt, efter regeringsuppdragets slut, en skrivelse till regeringen där Region Gotland

redovisar sina slutsatser om utredningen respektive sin syn på behov av fortsatta utredningar och process i frågor som rör färjetrafiken. Under hösten planeras möten mellan Region Gotlands priskommission och Trafikverkets arbetsgrupp kopplat till regeringsuppdraget, ett tilläggsuppdrag åt konsultbyrå för att fortsätta att fördjupa analysen avseende *Svensk Landsvägsprincip* liksom framtagande och expediering av ett skriftligt inspel till regeringsuppdraget.

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen gav den 1 september, 2026, § 306, regiondirektören i uppdrag att analysera regeringsuppdraget till Trafikverket att utreda olika alternativ för upphandlingen av färjetrafiken till och från Gotland från 2035, samt att till regionstyrelsens arbetsutskotts sammanträde den 1 oktober ta fram en process för hur Region Gotland ska arbeta med frågan fram till årsskiftet.

Regeringsuppdraget

Trafikverket fick den 12 februari 2026 i uppdrag att utreda olika alternativ för upphandlingen av färjetrafiken till och från Gotland från 2035 (LI2023/00657 LI2026/00277). Uppdraget innefattar att utreda två organisatoriska alternativ för nästa upphandling:

- Sammanhållen upphandling av fartyg och drift.
- Statligt ägda fartyg med upphandlad drift.

Dessutom innefattar uppdraget att för olika alternativ för utformning av avtalet om drift beskriva

- hur priserna för passagerare, fordon och gods påverkas av olika omvärldsfaktorer, samt
- vilka möjligheter som ges att inom ramen för avtalet påverka biljettpriserna under pågående avtalsperiod.

Utredningen ska även beakta förutsättningar för hur prissättningen av privata fordon kan göras mer attraktiv.

Konsekvensbedömningar ska göras avseende kostnad för olika aktörer, miljö- och klimateffekter, samhällsekonomiska kostnader, konsekvenser för boende och näringsliv respektive totalförsvaret samt konsekvenser för olika alternativ för prissättning och hur det påverkar statens kostnader.

Samråd ska hållas med Försvarmakten, Myndigheten för civilt försvar, Sjöfartsverket och Gotlands kommun. Uppdraget ska redovisas senast 31 december 2026.

Samråd med Gotlands kommun

Trafikverkets arbetsgrupp för regeringsuppdraget (hädanefter arbetsgruppen) besökte Gotland den 8 april och träffade representanter från Region Gotland, Länsstyrelsen, LRF Gotland, Gotlands Förenade Besöksnärings, Försvarmakten, Östra Civilområdet liksom Priskommissionen i sin helhet. Från Region Gotland deltog tjänstepersoner från regional utveckling, beredskap, hälso- och sjukvård och hamn. Fokus för dagen låg på färjans

betydelse för boende och näringsliv liksom kopplingen till det civila försvarets behov. Inspelen som lyftes till arbetsgruppen kan mycket övergripande sammanfattas:

- Biljettprisets betydelse för hela öns tillväxt och förmåga att locka folk att bo och verka på Gotland.
- Vikten av korta överfartstider och tillräcklig turtäthet, med exempel från näringslivet och idrottsrörelsen.
- Färjans avgörande betydelse för möjligheten till livsmedelsproduktion på ön.
- Behovet av rådgivning och kontroll. Frågan om flaggstat är central för att kunna ta fartygen i anspråk.
- Behovet av att ställa om till klimat- och miljömässigt hållbara överfarter, men utan att det blir en ekonomisk belastning för ön.
- Att färjetrafiken inte ska ses som en kommersiell tjänst, utan som en förlängning av vägnätet och att staten måste ta sitt ansvar för att Gotland ska ha samma förutsättningar som andra regioner i Sverige.

En representant från arbetsgruppen deltog även på Trafikforum den 17 mars för att informera om och svara på frågor om uppdraget.

Arbetsgruppen har även efterfrågat och tagit del av de kunskapsunderlag Region Gotland tagit fram med beröring på ämnet, exempelvis Transportanalys, PM – Utredning av statsstöd, OECD:s ö-säkringsverktyg, Rapport En svensk landsvägsprincip, Undersökning av färjepriser, resultat från Region Gotlands enkät om färja- och flyg och Novus resvaneenkät.

Återrapportering av uppdrag

Trafikverkets uppgift är att leverera en objektiv och djuplodande analys. De ska inte lämna skarpa förslag. (Undantaget gäller det organisatoriska alternativet med statligt ägda fartyg och upphandlad drift där Trafikverket ska lämna förslag till organisatorisk placering, nödvändiga författningsändringar, hur upphandling och drift av tonnage ska finansieras samt med vilket/vilka anslag). Avseende den del av uppdraget som rör organisatoriska alternativ finns därmed skäl att invänta den fördjupade analysen innan Region Gotland eventuellt tar egen ställning till vilket alternativ som är att föredra. Om Region Gotland önskar förespråka endera organisatoriskt alternativ är det möjligt att lämna den typen av synpunkter i ett remissyttrande efter uppdragets slutförande.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att mycket kommer att tala för statligt tonnage i analysen. Det följer av att det var Trafikverkets rekommendation redan i samband med det regeringsuppdrag de levererade 2021 (TRV2020/81427), att det säkerhetspolitiska läget därefter försämrats och av hur regeringen formulerat sig i skälen till uppdraget: *"Det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa stärker ytterligare argumenten för en lösning där staten äger fartygen. Det kan därför finnas anledning för staten att öka*

rådigheten över de fartyg som används för färjetrafiken till och från Gotland för att vid behov lättare kunna förfoga över tonnage.

I relation till de organisatoriska alternativen ska Trafikverket belysa i vilken utsträckning respektive alternativ bidrar till en effektiv hantering av kostnaderna för sjöfartens omställning till fossilfrihet. Trafikverket har även i uppdrag att ”*väga samman behovet av snabba förbindelser med färjetrafikens miljö- och klimatpåverkan och bedöma hur det påverkar kostnaderna för kommande avtal*”. I relation till det senare blir det även fortsättningsvis viktigt för Region Gotland att lyfta vikten av en tidtabell som möjliggör för arbetsresor, idrottens resor, näringslivets behov av transporter och så vidare. Det måste gå att bo, leva och verka på Gotland på villkor som är likvärdiga med övriga Sverige. Enkätsvaren från Region Gotlands undersökning om färja och flyg som gjordes under våren 2026 och som samlade cirka 2200 svar är ett viktigt underlag för att underbygga resonemangen.

Avseende driftsfrågan är regeringsuppdraget avgränsat till faktorer i avtalet som berör biljettpriskonstruktionen. När man läser utformningen av regeringsuppdraget med avseende på biljettprisfrågan kan man konstatera att regeringen efterfrågar tre saker: en beskrivning av hur omvärldsfaktorer påverkar priser, en beskrivning av hur staten kan påverka biljettpriser under pågående avtalsperiod och en beskrivning av hur prissättningen av privata fordon kan göras mer attraktiv. Det ligger alltså inte i Trafikverkets uppdrag att beskriva en kommande prissättning från 2035, utan det som lyfts in i regeringsuppdraget behöver knyta an till en av de tre aspekterna. Det är i relation till den sista punkten som det finns en koppling till Region Gotlands analys om vägpriser, och där ser Region Gotland möjlighet att komplettera och fördjupa Trafikverkets kunskaper under hösten.

Arbetsgruppen välkomnar resonemang och tankar i frågor som rör uppdraget. Region Gotland har sedan möjlighet att lämna ett formellt remissvar på Trafikverkets rapport, oavsett om en officiell remissrunda utlyses eller ej. Det utgör ett lämpligt tillfälle kommunicera gentemot regeringen, inte minst om behovet av en helt ny systemsyn på Gotlandstrafiken, där färjetrafiken bör ses som och hanteras som infrastruktur.

Region Gotland kommer att upprätthålla en kontinuerlig dialog med Trafikverket även efter årsskiftet för att fortsätta ge inspel till utformningen av färjetrafiken från 2035.

Process för Region Gotlands arbete med regeringsuppdraget H2 2026

När	Vad	Syfte
17 september	Informationsmöte mellan arbetsgruppen och priskommissionen	Fånga upp frågor avseende regeringsuppdraget, få senaste status och skapa tydlighet kring Trafikverkets fortsatta process.
september-november	Tilläggsuppdrag åt konsultbyrå för att fortsätta att fördjupa analysen	Fördjupa kunskaper och insikter avseende modell, kostnad och samhällsekonomiska effekter av en svensk landsvägsprismodell för

	avseende Svensk Landsvägsprincip	Gotlandstrafiken, för att kunna leverera ytterligare kunskapsunderlag och inspel till regeringsuppdraget.
1 oktober	RSAU 9A	Diskussion om förslag på skriftligt inspel från Region Gotlands priskommission till regeringsuppdraget, utifrån information på möte 17/9. Ett utkast läggs på bordet på mötet.
9 oktober	Möte i priskommissionen	Finslipa utkast på skriftligt inspel till regeringsuppdraget. Med eventuell uppföljning per capsulam. Besluta om process för expediering.
20 oktober	Trafikforum	Arbetsgruppen för regeringsuppdraget deltar på mötet och informerar om uppdraget. På Trafikforum finns möjlighet att ge inspel till uppdraget. Det kommer även föras diskussion i relation till relevanta kunskapsunderlag.
oktober-november	Möte mellan arbetsgruppen och priskommissionen	Ett möte bokas in som uppföljning på informationsmötet den 17 september. Syftet med mötet är att priskommissionen muntligt ska presentera sina slutsatser, tankar och inspel utifrån diskussion den 1a respektive 9e oktober.
december	Bevakning av regeringsuppdragets slutförande	Arbetsgruppen har avisat att december månad i huvudsak kommer att viga åt intern förankring av resultaten inom Trafikverket. Regionstyrelseförvaltningen håller sig uppdaterad och informerar om processen för att priskommissionen ska kunna agera vid behov.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att uppdraget ska anses vara återrapporterat i och med denna tjänsteskrivelse.

Beslutsunderlag

Uppdrag till Trafikverket att utreda alternativ för färjetrafiken till och från Gotland från 2035.
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, inkom 2026-02-12
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-09-17

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

-